

Museum, Petromania og Ekstremistan

- Noen refleksjoner rundt St. meld. nr. 49 Framtidas Museum av Vibeke Mohr, Oslo Museum

Vi står nå foran et fokusskifte fra struktur til museumsfaglig innhold. Det er hva jobben for framtidens museum skal handle om. Museumsmeldingen gir et imponerende og omfangsrikt bilde av reformens strukturelle elementer. Jobben som er gjort. Den er slik en glimrende utkvittering til dem som har bevilget store reformpenger. Og jeg vil tro også en viktig kilde til kommende mastergrader i museologi om samspillet mellom stat og museer ved inngangen til det 21. århundre.

Fra NOUen Museum i 1995 til i dag er det noen ord som har vært ledestjerner for den faglige utviklingen - eller et slags strategisk mantra: **Kritisk refleksjon og skapende innsikt!** Det er veien til samfunnsrollen eller oppdraget som sitat: "ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av - og samhandling med - sine omgivelser." Dette er det viktige helekopterperspektivet.

For å holde helikopterperspektiv og ikke bli en markkryper inn i museumsoppgavene - vil jeg reflektere over meldingen i lys av to bøker som kom samtidig med den. Begge bøkene er skrevet av unge, raske og globalisert orienterte menn med oppvekst på 1990-tallet. For meg er dette er to viktige meldinger fra andre horisonter – ja, sannsynligvis også fra fremtiden.

Først boken "Petromania" - "en reise gjennom verdens rikeste oljeland for å finne ut hva pengene gjør med oss" av Simen Sætre. Den avføder nemlig refleksjoner om vårt forhold til oljestaten – og dermed også samfunnsrollen. Dernest boken "Ekstremistan" – med undertittel "Frykt og håp i det flerokulturelle Norge" av Aslak Nore. Den gir et innblikk i hvor ufattelig begrenset en 68-ers ståsted er – og ditto selvrefleksjon om en museumsleders viktigste oppgaver. Vennligst glem at de to forfatterne nylig basket sammen, for det er irrelevant i denne sammenheng og bare tabloid.

Først noen refleksjoner om museet i petropopulismens tid

I boken "Petromania" foretar Sætre en sammenligning av politikk og holdninger i verdens svært oljerike små stater. Små oljerike stater bygger gjerne museer som signalbygg – eller som her - "oljer" dem ved sammenslåinger. Små oljerike stater bygger mye og høyt i glass og betong. Små oljerike stater preges av petropopulisme; dvs politiske standpunkt som skaper en konkurranse i uansvarlighet. Utsagnene "og dette skjer i verdens rikeste land!" eller "dette må vi ta oss råd til" – bruker homo petrolicus ofte.

Den økende pengepotten i vårt oljefond er blitt en målestokk for alle uløste problemer i samfunnet. Frasen "staten må ta ansvar" gir 2000 treff på norsk Google: Staten må ta ansvar for veiene, vår felles kulturarv og fjerning av kratt så vi ikke får flåttbitt. Staten må bevilge mer penger til museene. SIC! En olj økonomi skaper insentiver som ikke finnes i stater med andre inntektskilder. Pengepotten ligger i staten. Det å vinne makten og holde på den blir ekstremt verdifullt. Sætre siterer økonomen Paul Collier som sier: "Derfor trenger oljestatene et demokrati som ser litt annerledes ut. De trenger veldig sterke motvekter og kontrollmekanismer for hva staten kan gjøre."

Av alt som står i "Framtidas museum" er jeg derfor mest glad for dette: "Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter." I dette lille sitatet ligger museenes mulighet til å være oljestatens nødvendige motvekter og motmakter.

Likevel: Jeg blir svimmel ved tanken på at vi har en STAT som **bestiller** kritiske spørsmål og **forutsetter** armlengdes avstand. Er det ikke noe paradoksalt ute og går her? Er det noe jeg ikke har fått grep om i rasjonale til den gjeldende politikk, New Public Management eller demokrati-teori? Jeg spørger kun, mitt kall er ei at svare.

Uansett: Skal vi kunne stille kritiske spørsmål med armlengdes avstand må vi heve kunnskapen om hva som ligger BAK samfunnsoppdraget og samfunnsrollen. Det er derfor veldig bra at meldingen fremmer forslag om et kompetansehevingsprogram for museene i regi av ABM-u! Men samtidig påhviler det også museene selv å gå bakenfor alle mantraene – til Skjervheim, Habermas, Sennet og Toqueville og mange andre politiske tenkere om vår rolle i utviklingen av demokratiet.

Noen av oss har gjennom prosjektene "Brudd" og "Hot Spots" erfart at vi mangler et bredere samfunnsfaglig teoretisk fotfeste. For gjennom disse prosjektene er samfunnsrollen og oppdraget

nemlig blitt konkretisert. Og fallhøyden, utfordringene og belastningene dermed kommet til syne. Men det har vært til god hjelp å jobbe sammen med høyt kvalifiserte byråkrater i ABM-u. Deres evne til kritisk refleksjon og armlengdes avstand **i praksis** - gjorde det tryggere å ta tak i de vanskelige historiene. ABM-u var – og er – en uvurderlig fødselshjelper! Tusen takk til deres mange kompetanser - stat eller ikke stat!

I Sætres jakt på fellestrekk hos svært oljerike små stater har han funnet et annet som vi bør ta innover oss. Han betegner det som **oljestatens asosiale dimensjon**. Den kommer blant annet til uttrykk ved en kynisk innvandringspolitikk som drives i retning av Kuwait og Qatars. Han sier videre: "Våre interesser som rik oljenasjon bremser vår vilje til global institusjonsbygging, isolerer oss og gjør landet asosialt. (...) Oljemakten bremser oss. Våre interesser setter oss i en grunnleggende asosial posisjon også i klimapolitikken."

Denne utfordringen kan gjenfinnes i meldingens mangfoldskapittel. Ingen av prosjekter og tiltak i museene er - sitat - "politiske eller kritiske verken i et samtidsperspektiv eller historisk og få prosjekter har et internasjonalt perspektiv der minoritetenes liv før livet i Norge fremheves." Og videre: "Feltet gjenspeiler fremdeles i stor grad museenes tradisjonelle måte å arbeide og tenke på." Dette bringer meg over til boken "Ekstremistan" av Aslak Nore.

Museet i Ekstremistan?

Nore tar utgangspunkt i en flerkulturell Oslo-virkelighet med oppvekst på 1990-tallet og viser hvordan Norge blir et annet. Med tittelen Ekstremistan vil han betegne et samfunn der det beste blir bedre og det verste verre. Hans ståsted er følgende: "For når du er oppvokst i det multikulturelle Oslo, kan du ikke forestille deg noe annet. Den flerkulturelle byen sitter i kroppen din, som sanseintrykk, minner og lukter. Du er ikke FOR eller MOT det flerkulturelle samfunnet, like lite som du er for eller mot internett. Du er en del av det. Og det har gjort deg til realist."

Det er en levende bok og den er viktig for oss. Med **oss** mener jeg vi som vokste opp på 1950 til 80-tallet og som bekler de posisjoner museumsmeldingen springer ut av. Som også er dem meldingen henvender seg til. Og som for det meste IKKE har den flerkulturelle byen – eller stedet – i kroppen. Vi er for gamle til det.

Museumsmeldingen fremholder at "Vi skal reflektere et mangfold av perspektiver og virkeligheter". Men er vi egentlig på vei dit? Kanskje, men etter min mening det går det altfor sakte! Det er fordi vi er for like. Det påpekes da også i meldingen at museenes oppmerksomhet "i liten grad er rettet mot minoritetenes ressurser og kompetanse som språk, erfaringer, alternative forståelsesrammer og arbeidskraft - og om dette kan være en ressurs for og i museene."

Aslak Nore gir et opplysende bilde av hvordan fotballidretten har gjennomgått grunnleggende endringer fra 1990-tallet til i dag. At VIFs "apeberg" på 90-tallet er erstattet med VIF mot rasisme. I 2009 handler det om å spille god fotball, uansett hvem spilleren er eller hvor hun/han kommer fra. Nøkkelordet er **ressurs**. Ressurs for fotballklubben, for elitelaget, for Norge.

Vi er langt fra å ta i bruk minoritetenes – i vid betydning – ressurser. Vi fortsetter derfor å være svake på det svakeste. Om enn ikke det verste blir direkte verre. For det finnes selvsagt hederlige unntak. Og det **ble** tatt et krafttak i Mangfoldsåret. Men et slikt krafttak kan fort bli et hvileskjær i dugnadlandet Norge. Botemiddelet ligger hos museumsledelsene i en langt mer bevisst og radikal rekrutteringspolitikk. Her kan vi ha fotballen som et godt forbilde.

Museenes rekrutteringspolicy er for meg det viktigste "selvrefleksjonsrommet" for museene fremover. Det er av vital betydning at museene får en sammensetning av personale som gjenspeiler samfunnets uensartethet, ikke ensartethet. Vi trenger langt flere originale blikk, vi trenger bredde i livserfaringer, vi trenger førstehånds og dypere kunnskap om kulturer som majoritetene ikke er sprunget ut av. Kultur i betydningen: Annen selvsagt kompetanse. Eller: Den som ikke bare springer ut av Blindern, men andre skoler og universiteter i verden. Mangfoldsnettverkets rekrutteringsprogram er derfor – etter min mening – et første lite skritt for framtidens museum.

I meldingen står at det er de ansatte og samlingene som er museenes to store styrker. **Så i tillegg til å rekruttere bredere, må vi også samle bredere**. Den ensartete innsamlingen er jo et produkt av de ensartete samlere! Det er derfor veldig bra at meldingen understreker at innsamling og dokumen-

tasjonen relatert til innvandring de siste 50 år - skal gis et særskilt fokus fremover. Det er gledelig at arbeidet med å sikre framtidens kilder til forståelse av andre perspektiver og virkeligheter nå er igangsatt. For det er først når de nyere minoritetene gjenfinnes i alle museumssamlinger at vi har lyktes med å gi et grunnlag for fremtidens museum. At vi underveis med denne store oppgaven ikke makter å redde noen såmaskiner eller rokokkokomoder fra forfall i dårlige magasiner – ja, det får stå sin prøve.

Meldingen og årets bevilgnings- og bestillingsbrev fra staten varsler om et nytt krafttak: 1814-2014-jubileet. Og jeg spør: Ser vi ansatser til nok en dans rundt den nasjonale navlen? Jeg forventer et jubileum i 2014 som viser mer evne til selvrefleksjon enn til selvforherligelse! Som gjør det tydelig og synlig at Grunnloven hadde bestemmelser som regulerte innvandring. At utestenging og frykten for fremmed kultur også er en del av vår kulturarv. At oljestatens asosiale dimensjon har dype kulturelle røtter.

Avslutningsrefleksjoner

Hva har jeg så villet med et slikt subjektivt svevende helikopterperspektiv på museumsmeldingen? Mest av alt ikke å gå inn i faglig-objektiverende blikk på dette og hint, men å reflektere over museenes forhold til den pengesterke oljestaten, vår rekrutteringspolitikk og innsamlingspolitikk for et fremtidens museum. Med samfunnsrollen som et bakteppe.

Kritisk refleksjon er knyttet til demokrati og makt. Vi borgerne har fått økte muligheter til utfoldelse. Men i et moderne samfunn går dette sammen med disiplinering. Jo mer frihet, dess mer innordning. Vi fikk frihet til å slå museene sammen, og penger for at vi innordnet oss. Og høy grad av organisering forsterker tilbøyeligheten til konsensus og likhet. Som jo også er også trusler mot et levende demokrati.

På skyggesiden av dette velorganiserte samfunn med høy grad av positiv frihet - lever et marginalisert mindretall. De er uryddige, de passer ikke inn. De vil ikke inn. Utfoldelse for de mange blir også avmakt for noen. Det er velstandens nemesis. Det er Ekstremistan på det verre.

Museumsreformen bør måles på om vi bruker vår definisjonsmakt på denne utfordringen. Får vi et jubileum i 2014 under mottoet: Vi ere en nasjon - **VI MED?**